

Małgorzata Dolata¹
Katedra Ekonomii
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Pozycja konkurencyjna obszarów wiejskich powiatów woj. wielkopolskiego pod względem ich wyposażenia w infrastrukturę gospodarczą

Competitive standing of rural areas in the Wielkopolskie voivodeship districts with respect to their endowment with the economic infrastructure

Synopsis. Infrastruktura jest jednym z podstawowych czynników wpływających na konkurencyjność jednostek terytorialnych. W pracy przedstawiono stan i zróżnicowanie wyposażenia obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego w kluczowe elementy infrastruktury gospodarczej w przekroju powiatów oraz wskazano ich pozycję konkurencyjną z punktu widzenia poziomu wyposażenia infrastrukturalnego. Grupę powiatów najbardziej konkurencyjnych pod względem poziomu rozwoju infrastruktury gospodarczej utworzyły cztery powiaty (poznański, jarociński, średzki i gnieźnieński), zaś w skład grupy jednostek o niskiej i bardzo niskiej sile konkurencyjnej weszło jedenaście powiatów, czyli 35% z ogólnej ich liczby.

Słowa kluczowe: infrastruktura, obszary wiejskie, konkurencyjność.

Abstract: Infrastructure is one of basic factors influencing the competitiveness of a territorial unit. The state and disparity of development of rural areas in Wielkopolskie voivodeship with reference to the key elements of economic infrastructure and the competitive position of districts from the perspective of their infrastructural equipment is indicated. A group of districts most competitive because of the level of their infrastructural development has been distinguished, composed of four districts (poznański, jarociński, średzki and gnieźnieński). Eleven districts (or 35% of their total number) have been classified as a group of low and very low competitiveness with this respect.

Key words: infrastructure, rural areas, competitiveness.

Wstęp

Podstawowym celem rozwoju każdego obszaru jest zapewnienie jego mieszkańcom możliwie najwyższego poziomu życia, który jest związany z powstawaniem nowych podmiotów gospodarczych i miejsc pracy, nowych dóbr i usług zaspokajających potrzeby oraz z rozwojem i zachowaniem wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego. Sformułowanie to odnosi się również do obszarów wiejskich, które w Polsce, niezależnie od przyjmowanego kryterium ich wyodrębniania, obejmują zawsze powyżej 80% powierzchni kraju, a zamieszkuje je ponad 30% ogółu ludności, tak więc odgrywają niebagatelną rolę w procesie kształtowania życia gospodarczego.

Jednym z kluczowych czynników kształtujących konkurencyjność obszarów wiejskich na każdym poziomie ich agregacji terytorialnej jest nowoczesna infrastruktura [Bruska

---

¹ Dr, e-mail: dolata@up.poznan.pl.

2007]. Jej rozwój i modernizacja przyczyniają się nie tylko do aktywizacji ekonomicznej terenów wiejskich, ale stanowią podstawę kreowania ich wielofunkcyjnego charakteru i pozwalają na zmniejszanie dysproporcji w poziomie życia ludności oraz w warunkach funkcjonowania podmiotów gospodarczych na wsi i w mieście [Dolata i Łuczka-Bakuła 2005]. Obszary dysponujące wysokim poziomem wyposażenia infrastrukturalnego uznawane są przez potencjalnych inwestorów jako miejsca korzystne dla lokalizacji działalności gospodarczej, dzięki czemu mogą one uzyskiwać przewagę konkurencyjną nad innymi obszarami [Rogalska i Stachowicz 2008].

Uwagi metodyczne

W opracowaniu zaprezentowano wyniki badań dotyczące przestrzennego zróżnicowania poziomu wyposażenia obszarów wiejskich woj. wielkopolskiego w kluczowe elementy infrastruktury gospodarczej w przekroju powiatów (31 jednostek) w 2010 r. Analizie poddano dostępność mieszkańców wsi do takich elementów infrastruktury jak sieć wodociągowa i kanalizacyjna, sieć drogowa i gazowa oraz oczyszczalnie ścieków. Podstawą uzyskania liczbowych wartości wskaźników opisujących wybrane do badania elementy infrastruktury były dane statystyczne udostępnione przez Główny Urząd Statystyczny w Warszawie w formie elektronicznej w Banku Danych Lokalnych [Bank... 2012].

Oceny pozycji konkurencyjnej poszczególnych powiatów województwa wielkopolskiego pod względem ich wyposażenia w infrastrukturę gospodarczą dokonano porównując każdy wskaźnik skonstruowany dla danej cechy (elementu infrastruktury) dla obszarów wiejskich powiatu z odpowiednim wskaźnikiem dla obszarów wiejskich całego województwa.

Zróżnicowanie poziomu rozwoju infrastruktury gospodarczej obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego w przekroju powiatów

Infrastrukturę gospodarczą obszarów wiejskich, nazywaną również często infrastrukturą wsi czy też infrastrukturą wiejską, stanowi ogół obiektów i urządzeń na danym terenie, ściśle z nim związanych i niezbędnych do właściwego funkcjonowania przedsiębiorstw i gospodarstw domowych.

W niniejszej pracy, w celu stworzenia możliwie dokładnego i wyraźnego obrazu przedstawiającego wyposażenie polskiej wsi w infrastrukturę gospodarczą, analizie poddano kluczowe jej elementy: sieć wodociągową, kanalizacyjną, gazową i drogową oraz oczyszczalnie ścieków. Do badania stanu i zróżnicowania przestrzennego obszarów wiejskich powiatów w urządzeniu infrastruktury gospodarczej przyjęto wskaźniki charakteryzujące zarówno jej gęstość, jaki i dostępność, tj.:

- długość wiejskiej rozdzielczej sieci wodociągowej w km na 100 km² powierzchni obszarów wiejskich (W1),
- liczbę ludności korzystającą z sieci wodociągowej jako % ogółu ludności wiejskiej (W2),

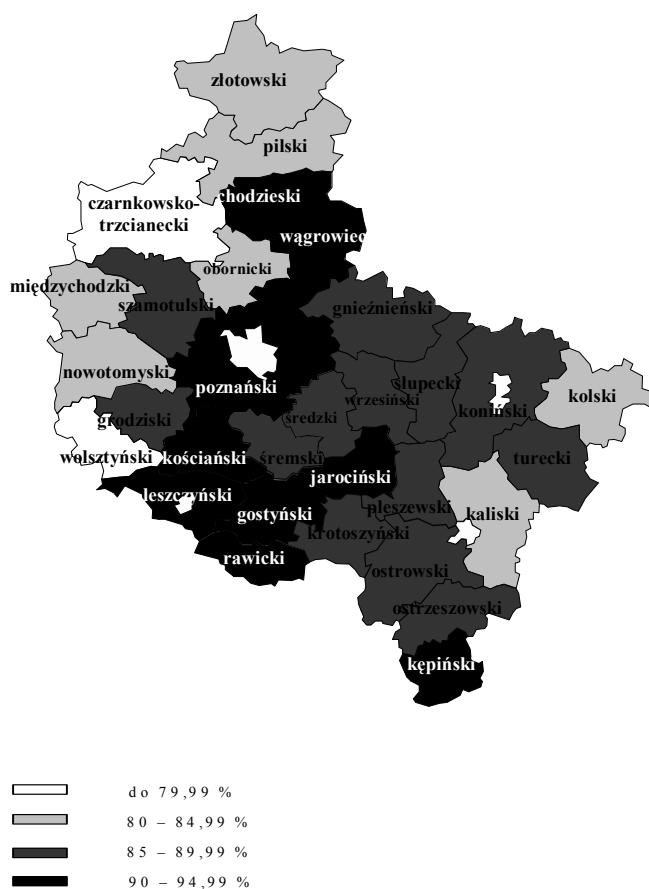
- długość wiejskiej rozdzielczej sieci kanalizacyjnej w km na 100 km² powierzchni obszarów wiejskich województwa (W3),
- liczbę ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej jako % ogółu ludności wiejskiej (W4),
- długość wiejskiej rozdzielczej sieci gazowej w km na 100 km² powierzchni obszarów wiejskich województwa (W5),
- liczbę ludności korzystającej z sieci gazowej jako % ogółu ludności wiejskiej (W6),
- liczbę ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków jako % ogółu ludności wiejskiej (W7),
- długość dróg publicznych gminnych o twardej nawierzchni w km na 100 km² powierzchni obszarów wiejskich (W8).

Na koniec 2010 r. najbardziej zróżnicowanym przestrzennie elementem infrastruktury gospodarczej była rozdzielcza sieć gazowa. Rozbieżności w dostępie do usług przez nią świadczonych były ogromne. Najkorzystniejsza sytuacja w tej dziedzinie miała miejsce w powiecie poznańskim, gdzie ponad 66% ogółu ludności wiejskiej korzystało z tejże sieci. Należy jednak podkreślić, iż w trzech powiatach (słupeckim, czarnkowsko-trzcianeckim i tureckim) ten sposób dostarczania gazu nie był w ogóle wykorzystywany, a w 11 powiatach udział ludności korzystającej z gazu sieciowego w ogólnej liczbie ludności nie przekraczał 10% (rys. 3). Na ogólną liczbę 31 badanych powiatów aż w 7 jednostkach gęstość rozdzielczej sieci gazowej nie przekraczała 10 km/100 km². Powiatem, którego obszary wiejskie charakteryzowało największe zagęszczenie sieci, był również, tak jak w przypadku dostępności do usług sieci, powiat poznański (103,7 km/100 km²), na obszarze którego omawiany wskaźnik aż o 37,5 km przewyższał wartość wskaźnika obliczonego dla powiatu gostyńskiego zajmującego drugie miejsce.

Najmniejsze zróżnicowanie przestrzenne było charakterystyczne dla sieci wodociągowej. Najmniejszym nasyceniem siecią cechowały się obszary wiejskie położone w północnej części województwa. Najniższe wartości wskaźników określających gęstość sieci wodociągowej odnotowano w powiatach czarnkowsko-trzcianeckim (31,7 km/100 km²) i złotowskim (33,6 km/100 km²). Natomiast największe zagęszczenie sieci występowało w powiecie konińskim (141,8 km/100 km²) i w powiecie kaliskim (131,3 km/100 km²). Obszary wiejskie we wszystkich badanych powiatach wykazywały małe zróżnicowanie w zakresie poziomu ich wyposażenia w sieć wodociągową, mierzonego udziałem ludności korzystającej z usług sieci w ogóle ludności wiejskiej. Najlepsza sytuacja w omawianej dziedzinie miała miejsce w powiecie gostyńskim, gdzie z wody dostarczanej w omawiany sposób korzystało 94,2% mieszkańców wsi, zaś największe zaniedbania występowały w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim, na obszarach którego z usług świadczonych przez rozdzielczą sieć wodociągową korzystało 71,9% ogółu ludności (rys. 1).

W badanym roku duże zróżnicowanie przestrzenne obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego cechowało rozdzielczą sieć kanalizacyjną. Największe zagęszczenie sieci kanalizacyjnej występowało w powiecie jarocińskim (54,6 km/100 km²), z kolei najniższa wartości wskaźnika określającego długość wiejskiej rozdzielczej sieci kanalizacyjnej w km przypadającą na 100 km² obszarów wiejskich odnotowano w powiecie nowotomyskim (3,1 km/100 km²). Sieć kanalizacyjną województwa wielkopolskiego cechowała słaba dostępność do usług przez nią świadczonych. Podobnie jak w przypadku gęstości sieci, tak

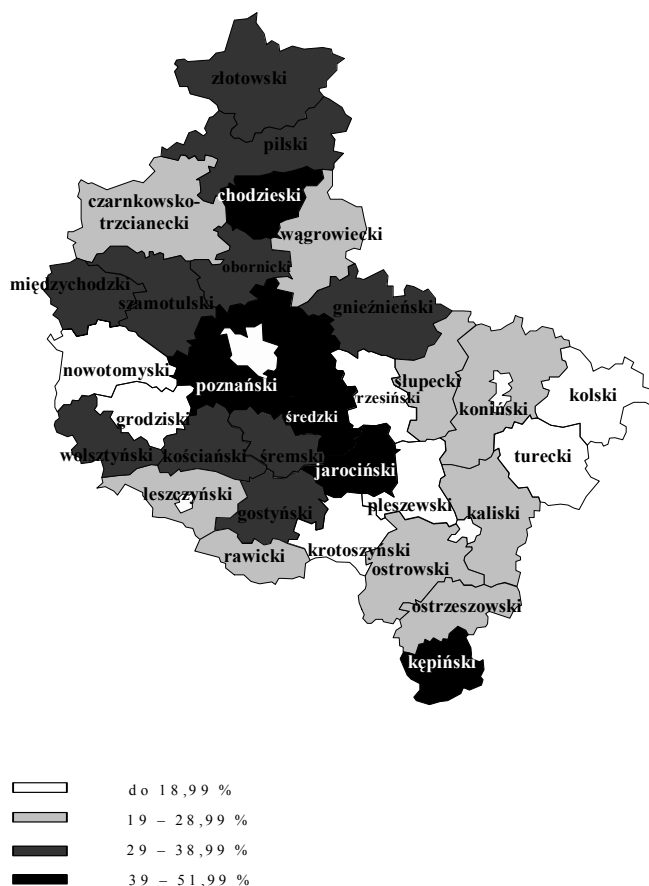
i tu powiatami, w których na obszarach wiejskich odsetek ogółu mieszkańców korzystających z jej usług ukształtował się na najniższym poziomie, był powiat wrzesiński (8,6%). Natomiast najkorzystniejsza sytuacja miała miejsce w powiecie chodzieskim położonym w północnej części województwa, gdzie ponad 51% ludności zamieszkującej wieś korzystało z tego sposobu odprowadzania ścieków (rys. 2).

Rys 1. Zróżnicowanie przestrzenne poziomu rozwoju sieci wodociągowej na obszarach wiejskich woj. wielkopolskiego w przekroju powiatów, mierzone odsetkiem ludności korzystającej z sieci (stan na 31.12.2010 r.), %

Fig. 1. Spatial differentiation in the development level of water-line systems in rural areas of Wielkopolskie voivodeship, by district, measured by the percentage of population having access to the system (as of 31st of December 2010), %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank ... 2012].

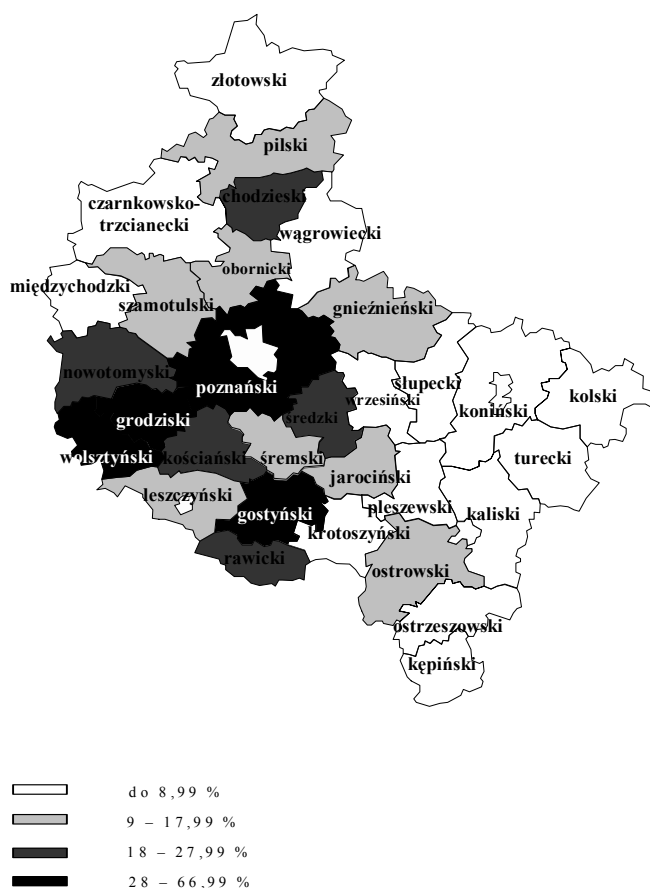
Rys. 2. Zróżnicowanie przestrzenne poziomu rozwoju sieci kanalizacyjnej na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego w przekroju powiatów, mierzone odsetkiem ludności korzystającej z sieci (stan na 31.12.2010 r.), %

Fig. 2. Spatial differentiation in development level of sewerage system in rural areas of Wielkopolskie voivodeship, by district, measured by the percentage of population having access to the network (as of 31st of December 2010), %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank... 2012].

W 2010 r. dostępność oczyszczalni ścieków dla mieszkańców obszarów wiejskich woj. wielkopolskiego, mierzona udziałem ludności korzystającej z usług oczyszczalni w ogóle mieszkańców wsi, charakteryzowała się podobnym zróżnicowaniem jak w dostępie do sieci kanalizacyjnej. Najlepsza sytuacja w omawianej dziedzinie miała miejsce w powiecie jarocińskim, gdzie z usług oczyszczalni korzystało 68,1% ogółu ludności wiejskiej, zaś największe braki w tej sferze zagospodarowania infrastrukturalnego cechowały powiaty obornicki i wrzesiński, na obszarach których udział ludności

obsługiwanej przez oczyszczalnie w całkowitej liczbie mieszkańców wsi wynosił – odpowiednio 14,4% i 14,5% (rys. 4).

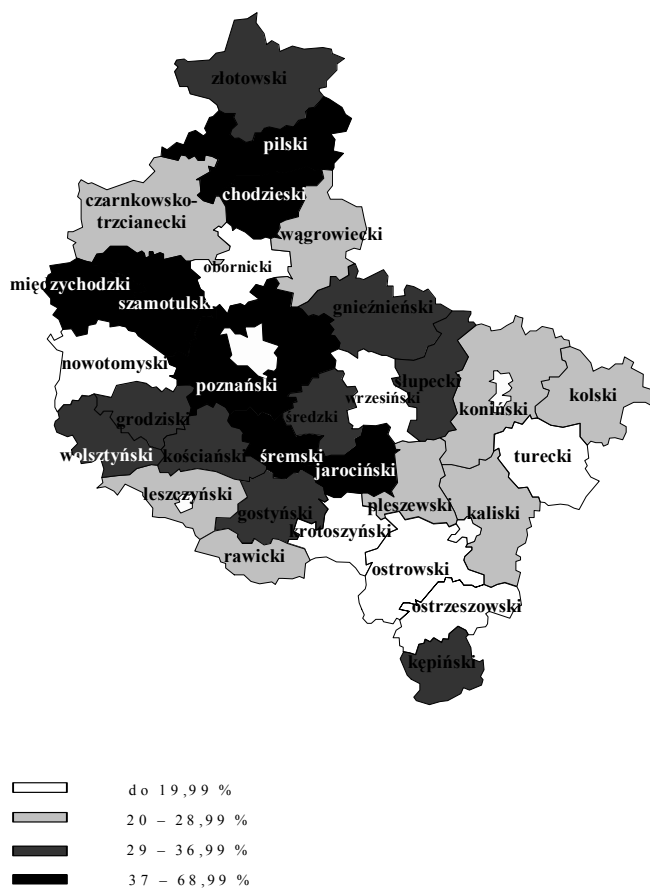

Rys. 3. Zróżnicowanie przestrzenne poziomu rozwoju sieci gazowej na obszarach wiejskich woj. wielkopolskiego w przekroju powiatów, mierzone odsetkiem ludności korzystającej z sieci (stan na 31.12.2010 r.), %

Fig. 3. Spatial differentiation in development of gas-line systems in rural areas of Wielkopolskie voivodeship, by districts, measured by the percentage of population having access to the system (as of 31st of December 2010), %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank... 2012].

Obszary wiejskie woj. wielkopolskiego w analizowanym 2010 r. cechowało stosunkowo gęste pokrycie siecią publicznych dróg gminnych. Największą długością dróg przypadającą na 100 km² powierzchni, tj. 56,6 km, charakteryzował się powiat gostyński, zaś najmniejsze zagęszczenie sieci drogowej (9,6 km/100 km²) występowało w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim (rys. 5).

Rys. 4. Zróżnicowanie przestrzenne poziomu rozwoju systemu oczyszczania ścieków na obszarach wiejskich woj. Wielkopolskiego, w przekroju powiatów, mierzone odsetkiem ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków (stan na 31.12.2010 r.), %

Fig. 4. Spatial differentiation in development of sewage-treatment plants systems in rural areas of Wielkopolskie voivodeship, by district, measured by the percentage of population served by the system (as of 31st of December 2010), %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank... 2012].

Rys. 5. Zróżnicowanie przestrzenne poziomu rozwoju sieci drogowej na obszarach wiejskich woj. wielkopolskiego w przekroju powiatów, mierzone długością dróg publicznych zamiejskich w km przypadającą na 100 km² powierzchni (stan w dniu 31.12.2010 r.)

Fig. 5. Spatial differentiation in development of road network in rural areas of Wielkopolskie voivodeship, by district, measured by the length of (km) per 100 km² of the district areas (as of 31st of December 2010)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank ... 2012].

Ocena konkurencyjności powiatów z punktu widzenia poziomu wyposażenia obszarów wiejskich w podstawowe elementy infrastruktury gospodarczej

Oceniając konkurencyjność obszarów wiejskich woj. wielkopolskiego z punktu widzenia ich wyposażenia w kluczowe składniki infrastruktury gospodarczej porównano

każdy wskaźnik skonstruowany dla danej cechy (elementu infrastruktury) dla obszarów wiejskich powiatu z odpowiednim wskaźnikiem dla obszarów wiejskich całego województwa i w ten sposób wskazano na jednostki terytorialne mające przewagę konkurencyjną (tab. 1).

Tabela 1. Przewaga konkurencyjna obszarów wiejskich powiatów woj. wielkopolskiego w zakresie infrastruktury gospodarczej w 2010 r.

Table 1. The competitive advantage of the district rural areas in Wielkopolskie voivodeship in terms of economic infrastructure in 2010

Powiat	Wskaźnik								Liczba punktów
	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7	W8	
jarociński	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	xx	xxx	xxx	23
kaliski	xxx	xx	xxx	xx	xxx	x	xx	xxx	19
kępiński	xxx	xxx	xxx	xxx	x	x	xxx	xxx	20
krotoszyński	xxx	X	x	x	xx	x	x	xxx	13
ostrowski	xxx	X	xxx	xx	xxx	xx	x	xxx	18
ostrzeszowski	xxx	xxx	xx	xx	xx	x	x	xxx	17
pleszewski	xxx	X	x	x	x	x	xx	xxx	13
gnieźnieński	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	xx	xx	xxx	22
kolski	xxx	X	xx	x	x	x	xx	xxx	14
koniński	xxx	xxx	xx	xx	x	x	xx	xxx	17
słupecki	xxx	xxx	xx	xx			xxx	xxx	16
turecki	xxx	xxx	xx	x	x		x	xxx	14
wrzesiński	xxx	xxx	x	x	x	x	x	xxx	14
gostyński	xx	xxx	xx	xxx	xxx	xxx	xx	xxx	21
grodziski	xx	xxx	x	x	xxx	xxx	xx	x	16
kościański	x	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	x	20
leszczyński	x	xxx	xx	xx	xx	xx	xx	x	15
międzychodzki	x	xx	xx	xxx	x	x	xxx	x	14
nowotomyski	x	xx	x	x	xxx	xxx	x	x	13
rawicki	x	xxx	xx	xx	xxx	xxx	xx	xxx	19
wolsztyński	x	xx	xxx	xxx	xxx	xxx	xx	x	18
chodzieski	x	xxx	xxx	xxx	x	x	xxx	xx	17
czarnkowsko-trzcianecki	x	x	x	xx	x		xx	x	10
pilski	x	xx	xxx	xxx	xx	xx	xxx	x	17
wągrowiecki	xx	xxx	xx	xx	x	x	xx	xxx	16
złotowski	x	xx	x	xxx	x	x	xx	x	12
obornicki	x	xx	xx	xxx	xx	xx	x	x	14
poznański	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	24
szamotulski	xx	xx	xxx	xxx	xx	xx	xxx	x	18
średzki	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx	xx	23
śremski	xx	xx	xxx	xxx	xxx	xx	xxx	x	19

x - niższy od przeciętnej poziom konkurencyjności infrastruktury

xx - średni poziom konkurencyjności infrastruktury

xxx - wysoka na tle województwa konkurencyjność infrastruktury

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank... 2012].

Wyodrębniono pięć grup typologicznych skupiających obszary wiejskie w powiatach o podobnym poziomie konkurencyjności z punktu widzenia ich wyposażenia w podstawowe składniki infrastruktury gospodarczej:

- grupa pierwsza; w jej skład weszły cztery powiaty najbardziej konkurencyjne pod względem poziomu rozwoju infrastruktury gospodarczej: poznański, jarociński, średzki i gnieźnieński,

- grupa druga; utworzyło ją sześć powiatów o nieco słabszej w porównaniu z grupą pierwszą sile konkurencyjnej, tj. gostyński, kępiński, kościański, kaliski, rawicki i śremski;
- grupa trzecia; znalazło się w niej dziesięć powiatów o średniej konkurencyjności: ostrowski, wolsztyński, szamotulski, ostrzeszowski, koniński, chodzieski, pilski, słupecki, grodziski i wągrowiecki;
- grupa czwarta; utworzyło ją dziewięć powiatów o niskiej konkurencyjności: leszczyński, kolski, turecki, wrzesiński, międzychodzki, obornicki, krotoszyński, pleszewski i nowotomyski;
- grupa piąta; w jej skład weszły dwa powiaty o bardzo niskiej pozycji konkurencyjnej: czarnkowsko-trzcianecki i złotowski.

Podsumowanie

Przedstawione w pracy wyniki badań dotyczące przestrzennego zróżnicowania stanu wyposażenia obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego w kluczowe elementy infrastruktury gospodarczej oraz ocena ich pozycji konkurencyjnej pod względem wyposażenia w infrastrukturę pozwalają na wyciągnięcie następujących wniosków:

- obszary wiejskie województwa wielkopolskiego, oprócz pewnych niedostatków w zakresie ich wyposażenia w podstawowe elementy infrastruktury, cechuje również znaczne zróżnicowanie przestrzenne,
- największe zróżnicowanie przestrzenne, tak w zakresie gęstości, jak i dostępności, charakteryzuje sieć gazową, natomiast najmniejsza sieć wodociągowa,
- najlepsza pozycja konkurencyjna z punktu widzenia wyposażenia infrastrukturalnego wyróżnia powiaty położone w środkowej i południowej części województwa, zaś najmniej konkurencyjnymi są jednostki zajmujące jego północną część.

Literatura

- Bank Danych Lokalnych. [2012]. GUS. Warszawa.
- Bruska A. [2007]: Wizerunek jako przejaw i narzędzie kształtowania konkurencyjności regionu. [W:] Polityka regionalna w okresie transformacji – cele, doświadczenia, perspektywy. S. Kauf (red.). Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, ss. 243-244.
- Dolata M., Łuczka-Bakuła W. [2005]: Stan i kierunki rozwoju infrastruktury gospodarczej obszarów wiejskich Wielkopolski. Wydawnictwo AR w Poznaniu, Poznań.
- Rogalska J., Stachowicz M. [2008]: Infrastruktura komunalna jako czynnik rozwoju lokalnego na przykładzie regionu świętokrzyskiego. [W:] Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego - rozwój, innowacyjność, infrastruktura. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego* nr 501, seria *Ekonomiczne Problemy Usług* nr 22.